

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
AKADEMINĖS ETIKOS IR PROCEDŪRŲ KONTROLIERIUS**

**SPRENDIMAS
DĖL UNIVERSITETO DARBUOTOJŲ DALYVAVIMO UŽSAKOMUOSIUOSE
TYRIMUOSE**

2020 m. gruodžio 11 d. Nr. SP-20
Vilnius

Lietuvos Respublikos akademinės etikos ir procedūrų kontrolierius (toliau – kontrolierius), vadovaudamasis Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo (toliau – MSI) 17 straipsnio 1 dalimi ir Lietuvos Respublikos akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybos nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos Seimo 2011 m. rugsėjo 15 d. nutarimu Nr. XI-1583 „Dėl Lietuvos Respublikos akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybos įsteigimo ir Lietuvos Respublikos akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybos nuostatų patvirtinimo“, 13 punkto 1 papunkčiu ir išnagrinėjęs 2020 m. spalio 29 d. gautą pranešimą dėl universiteto¹ darbuotojų veiklos įvertinimo, kuriame prašoma įvertinti, ar universiteto darbuotojai² nepažeidė akademinės etikos, visuomenei pateikę tyrimo³ rezultatus, nenurodydami tyrimo užsakovų, tačiau prezentuodami tyrimo rezultatus su universiteto simbolika, nors tyrimas universiteto darbuotojų buvo atliktas savarankiškai, ne universiteto vardu (toliau – skundas) ir pateiktą informaciją (toliau – skundas),

n u s t a t ė:

Skunde nurodoma, kad „universitetas pateikė atsakymą į mano paklausimą, kuriame konstatavo, kad <...> užsakytą tyrimą [universiteto]⁴ darbuotojai <...> vykdė asmeniškai, su tyrimu universitetas neturi jokių ryšių.“ Su skundu pareiškėjas pateikė universiteto akademinės etikos komisijos (toliau – Komisija) sprendimą dėl minėto tyrimo aplinkybių, kuriame Komisija atkreipė dėmesį, kad „sprendžiant iš Komisijai pateiktų su projektu vykdymu susijusių dokumentų visumos, darytina išvada, kad šiame sprendime minimi <...> [universiteto] dėstytojai tyrime dalyvavo ne kaip Universiteto darbuotojai, o kaip nepriklausomi tyrėjai. Susitarimai su <...> universitetu ar jo padaliniais dėl šio konkretaus tyrimo vykdymo Komisijos turimais duomenimis sudaryti nebuvo, todėl Komisija pagal kompetenciją neturi pagrindo nagrinėti tokių privačių autorinių sutarčių sudarymo aplinkybių ar turinio. Pagal kompetenciją Komisija turi teisę patikrinti tik tai, ar minimi dėstytojai dalyvaudami tyrime nepažeidė Universiteto akademinės etikos kodekso. <...> Turimi duomenys neleidžia teigti, kad [pareiškėjo]⁵ kreipimesi minimi Universiteto

¹ Universiteto duomenys žinomi, tačiau čia ir toliau – neskelbiami.

² Universiteto darbuotojų asmens duomenys žinomi, tačiau čia ir toliau – neskelbiami.

³ Tyrimo duomenys žinomi, tačiau čia ir toliau – neskelbiami.

⁴ Laužtiniuose skliaustuose čia ir toliau pateikta informacija – Tarnybos.

⁵ Pareiškėjo asmens duomenys žinomi, tačiau čia ir toliau – neskelbiami.

dėstytojai, nuo 2016 metų dalyvaudami bendrame tyrime su [tyrimo užsakovu], būtų pažeidę kurias nors Universiteto akademinės etikos kodekso nuostatų tiek tyrimo atlikimo, tiek ir tyrimo išvadų formulavimo ar paskelbimo stadijose. <...> Tokių duomenų savo kreipimesi nenurodo ir [kreipimąsi pateikęs asmuo]. Komisija pažymi, kad vien tai, jog tyrimo užsakovai ir partneriai neatskleisti ir galimai nekorektiškai pristatyti žiniasklaidos priemonėse, nėra ir negali būti pagrindu spręsti apie galimą akademinės etikos pažeidimą, kadangi jų publikacijos atspindi šių autorių subjektyvią nuomonę, o už tyrimų pateikimo žiniasklaidoje formatą ir kontekstą, šie tyrėjai negali būti atsakingi.“ Pareiškėjas nurodo, kad „Komisija neįvertino tos aplinkybės, kad straipsnyje taip pat įdėta nuoroda į tyrimą pristatančią prezentaciją, kurią rengė patys tyrimo autoriai. Būtent šios skaidrės ir jų pristatymas, kuriuose nebuvo paminėti tyrimo užsakovai, kelia abejonių dėl to, kad tyrėjai sąmoningai siekė nutylėti, jog tyrimas buvo finansuojamas suinteresuotų asmenų, tokiu būdu, sukuriant nepriklausomo tyrimo išpūdį visuomenėje.“

Pareiškėjo pateiktame straipsnyje⁶ minėti universiteto darbuotojai, įvardyti universiteto mokslininkais. Prezentacijoje⁷ (skaidrėse), visuomenei pristatančioje tyrimo rezultatus, universiteto darbuotojai priskiriami universitetui: universiteto darbuotojai nurodyti kartu su universiteto pedagoginėmis pareigomis ir mokslo laipsniais, o prezentacijoje, kiekviename jos lape, nurodomas universiteto logotipas.

Siekdama išsiaiškinti, ar universiteto logotipas ir universiteto fakulteto pavadinimas bei universiteto darbuotojų pedagoginės pareigos prezentacijoje nurodytos pagrįstai, ar toks nurodymas neprieštarauja universiteto prieskyros naudojimo užsakomiesiems tyrimams tvarkai (procedūroms), Lietuvos Respublikos akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnyba (toliau – Tarnyba) kreipėsi į universiteto darbuotojus prašydama „paaiškinti, kodėl savarankiškai atlikto užsakomojo tyrimo rezultatai buvo pateikti prezentacijoje su <...> universiteto instituciniu priskyrimu (simbolika), ir universitetą prašydama „pateikti teisės aktus, reglamentuojančius <...> [universiteto] institucinio priskyrimo (simbolikos) užsakomiesiems tyrimams naudojimą ir užsakomųjų tyrimų organizavimą.“

Universitetas nurodė universiteto Mokslinės veiklos nuostatus, kuriuose nustatyta, kad „Universiteto darbuotojų ir doktorantų sukurti intelektinės nuosavybės objektai, įskaitant Universitete apgintų disertacijų pagrindu parengtas monografijas, studijas ir kitus leidinius, privalo turėti Universiteto prieskyrą. Prieskyra – moksliniame darbe arba mokslo darbų deklaracijoje nurodytas autoriaus pri(si)skyrimas Universitetui.“ Taip pat universitetas nurodė universiteto Intelektinės nuosavybės nuostatus, kuriuose nustatyta, kad „Leidžiant ar kitokiu būdu viešai skelbiant Universiteto darbuotojų ar Universitete studijuojančiųjų sukurtus kūrinus, nepriklausomai nuo to, kam priklauso turtinės teisės į juos, turi būti daromas prieraišas „[universitetas]“ arba kitokiu būdu parodomas autoriaus ryšys su [universitetu]. Ši nuostata netaikoma asmeninės kūrybos, nesusijusios su mokslo ar studijų veikla Universitete, atvejais.“ Universitetas paaiškino, kad „nors institucinių prieskyrų turinio klausimas nėra aiškiai reglamentuojamas Lietuvos Respublikos teisės aktuose, tačiau Švietimo ir mokslo ministro 2017 m. spalio 4 d. įsakymu Nr. V-747 patvirtinto Kasmetinio universitetų ir mokslinių tyrimų institutų mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros ir meno veiklos vertinimo reglamento 6.23. punkte nurodoma, kad „prieskyra yra mokslo darbe, meno kūrinio ar jo atlikimo pristatyme arba mokslo (meno) darbų deklaracijoje (tuo atveju kai priskyrimo nėra) nurodytas autoriaus (atlikėjo) pri(si)skyrimas Institucijai“. Universitetas, atsakydamas į Tarnybos klausimą dėl užsakomųjų

⁶ Straipsnio duomenys žinomi, tačiau čia ir toliau – neskelbiami.

⁷ Prezentacijos duomenys žinomi, tačiau čia ir toliau – neskelbiami.

tyrimų organizavimo tvarkos, informavo, kad universitete „nėra nustatyti specialūs reikalavimai užsakomųjų mokslinių tyrimų sutarčių vykdymui. Šios sutartys vykdomos bendra tvarka, atsižvelgiant į sutartyje sulygtas šalių sąlygas. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.710 straipsnio nuostatomis, neretai mokslinių tyrimų užsakovai neprieštarauja, kad atliktų užsakomųjų tyrimų rezultatai yra panaudojami <...> universiteto mokslininkų tyrimuose bei mokslo darbuose plėtojant mokslininkus sudominusias temas. Mokslininkų teisę rinktis mokslinio tyrimo kryptis garantuoja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 42 str. 1 d. įtvirtintas kultūros, mokslo, tyrinėjimų bei dėstytojų laisvės principas, Mokslo ir studijų įstatymo 3 str. 1 d. 1 p. įtvirtintas kūrybos ir mokslinių tyrimų laisvės principas. Įgyvendinant Lietuvos Respublikos Konstitucijos nuostatas, Mokslo ir studijų įstatymo 60 str. 2.d. p. garantuojama minties ir išraiškos laisvė bei apsauga nuo varžymų ir sankcijų už savo mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros (meno) rezultatų ir įsitikinimų skelbimą, išskyrus atvejus, kai skelbiama informacija yra valstybės ar tarnybos paslaptis ir (arba) Lietuvos Respublikos įstatymų pažeidimas.“ Taip pat universitetas atkreipė dėmesį, kad skundo teiginys „<...> universiteto <...> darbuotojai <...>, visuomenei pateikę tyrimo rezultatus, nenurodydami tyrimo užsakovų“ nukrypsta nuo objektyvios realybės ir yra klaidinantis. Tuo galima įsitikinti susipažinus su viešai prieinama Delfi žinių portale skelbiama spaudos konferencija <...> [ir] kituose viešuose žinių kanaluose skelbiama informacija“.

Universiteto darbuotojai paaiškino: „Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo 60 straipsnio 3 punktu Lietuvoje „akademinės bendruomenės nariams laiduojama akademinė laisvė, apimanti: apsaugą nuo varžymų ir sankcijų už savo mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros (meno) rezultatų ir įsitikinimų skelbimą, išskyrus atvejus, kai skelbiama informacija yra valstybės ar tarnybos paslaptis ir (arba) Lietuvos Respublikos įstatymų pažeidimas.“ [Universiteto darbuotojai], pristatydami visuomenei savo atliktus darbus ar reikšdami nuomonę visuomenei rūpimais klausimais gali naudoti [universiteto] afiliaciją. [Universitetas] netgi ragina savo dėstytojus ir mokslininkus, skelbiant mokslo ar mokslo populiarinimo straipsnius, dalyvaujant konferencijose ir viešose diskusijose, taip pat televizijos ir radijo laidose bei teikiant viešus interviu, nurodyti, kad esi [universiteto] darbuotojas. Be to, pristatant savo darbus viešumoje, rekomenduojama naudoti 2017 m. parengtus unifikuotus [universiteto] skaidrių šablonus. Laikoma, kad tai didina universiteto matomumą ir žinomumą visuomenėje, stiprina jo reputaciją.

Kartu pabrėžtina, kad <...> universitetas, vykdydamas savo misiją, puoselėja minties laisvę ir nuomonių įvairovę <...>. Gali skirtis net tame pačiame [universiteto] padalinyje dirbančių mokslininkų išpažįstamos mokslinės paradigmos, jų nuomonės įvairiais moksliniais ir visuomeniniais klausimais, taip pat gali nesutapti jų atliekamų tyrimų išvados. Todėl, kai [universiteto] mokslininkai viešai pristato savo atliktų tyrimų rezultatus, išvadas ir rekomendacijas arba pareiškia savo nuomonę visuomenei aktualiais klausimais, tai nėra ir nelaikytina oficialia [universiteto], kaip institucijos, pozicija. Tai yra konkrečių [universiteto] mokslininkų nuomonė ar jų atliktų tyrimų rezultatai. Tačiau tai, kad [universiteto] tyrėjai gali turėti skirtingas nuomones vienu ar kitu klausimu, nepanaikina jų afiliacijos su <...> universitetu.

[Tyrimo užsakovas] kreipėsi į mus, būtent kaip į [universiteto] mokslininkus, [tikėdamasis] atitinkamos kompetencijos ir kokybės. [Tyrimo užsakovas] 2016 m. rugsėjo 12 d. pateikė raštišką kreipimąsi „Dėl tyrimo atlikimo“ <...>, adresuotą tuometiniam [universiteto] <...> fakulteto dekanui, dėl ekspertinės grupės sudarymo (kreipimąsi pridedame). [Universiteto] <...> fakultetas geranoriškai atsiliepė į [tyrimo užsakovo] prašymą ir remiantis [universiteto] ir [tyrimo užsakovo] bendradarbiavimo sutartimi <...> (sutartį taip pat pridedame), tokią grupę sudarė. Pagal šį

kreipimąsi bei remiantis [universiteto] ir [tyrimo užsakovo] bendradarbiavimo sutartimi, tyrimas ir buvo atliekamas, o jo rezultatai pristatomi visuomenei, nurodant tyrėjų sąsajas su [universitetu].“ Taip pat universiteto darbuotojai atkreipė dėmesį, kad „teiginys, jog [universiteto] darbuotojai nenurodė tyrimo užsakovų, yra klaidingas. Tai, kad tyrimas buvo atliekamas [tyrimo užsakovo] užsakymu, buvo visuomet nurodoma. Pranešime spaudai, kurį galima rasti čia <...>. Spaudos konferencijos įrašo, kurį galima rasti čia <...>, maždaug antrą minutę aiškiai girdėti, kaip [vienas iš universiteto darbuotojų] pasako, kad tyrimas prasidėjo 2016 metais [tyrimo užsakovo] iniciatyva. Tai, kad tyrimas buvo inicijuotas [tyrimo užsakovo], parašyta ir Tyrimo ataskaitoje. Tai buvo skelbiama viešai, įvairiose žiniasklaidos priemonėse, nuo pat tyrimo pradžios“. Universiteto darbuotojai paaiškino, kad [universiteto] <...> fakultetas 2020-05-13 raštu, atsakydamas į [suinteresuoto asmens raštą] <...>, dar kartą patvirtino tai, kas buvo skelbiama visų tyrimo viešų pristatymų metu: šis tyrimas vykdomas bendradarbiavimo su [tyrimo užsakovu] rėmuose. [Tyrimo užsakovas] yra Lietuvos Respublikoje legaliai [veikiantis] <...> [asmuo], tad mokslininkai [šio asmens], kaip bet [kokio kito legalaus asmens], užsakymu gali atlikti įvairius mokslinius ar taikomuosius tyrimus.“

Universiteto darbuotojų pateiktame 2016 m. rugsėjo 12 d. kreipimesi „Dėl tyrimo atlikimo“ nurodyta, kad „[s]iekiant atskleisti kuo objektyvesnę ir išsamesnę informaciją bei statistiką <...>, būtų tikslinga reguliariai atlikti išsamius tyrimus ir aplinkybių analizę. Todėl vadovaudamiesi pasirašytos Bendradarbiavimo sutarties tarp [universiteto] ir [tyrimo užsakovo] nuostatomis, o taip pat šiame rašte išdėstytais faktais bei argumentais, siūlome ir prašome [universiteto] <...> fakultetą imtis iniciatyvos ir lyderystės sudaryti mokslo ir praktikų ekspertų darbo grupę bei vykdyti tyrimus–analizę <...>, rengti ir teikti Valstybės kompetentingoms institucijoms ekspertines išvadas ir rekomendacijas. Esame pasiruošę finansiškai prisidėti prie tokio projekto realizavimo.“

Universiteto darbuotojų pateiktos universiteto ir tyrimo užsakovo Bendradarbiavimo sutarties 3.6 punkte nustatyta, kad universitetas įsipareigoja „esant atitinkamiems susitarimams, skirti darbuotojus bendriems projektams ar kitoms veikloms įgyvendinti“.

Išanalizavus ir įvertinus Tarnyboje gautą informaciją, nustatyta, kad universiteto darbuotojai tyrime dalyvavo ne minėtos Bendradarbiavimo sutarties 3.6 punkto pagrindu. Bendradarbiavimo sutarties 3.6 punkte nustatytas universiteto įsipareigojimas skirti darbuotojus bendriems projektams ar kitoms veikloms įgyvendinti, esant atitinkamiems susitarimams.

Siekiant išsiaiškinti, ar Bendradarbiavimo sutarties 3.6 punkte nurodyti susitarimai buvo sudaryti su universiteto darbuotojais, Tarnyba kreipėsi į universitetą, prašydama pateikti susitarimų, kurių pagrindu universiteto darbuotojai buvo skiriami atlikti tyrimą, kopijas ir informaciją, patvirtinančią universiteto darbuotojų skyrimą bendriems projektams ar kitoms veikloms įgyvendinti, ir universiteto darbuotojus, prašydama pateikti susitarimų, kurių pagrindu universiteto darbuotojai buvo skiriami atlikti tyrimą, kopijas ir autorinių sutarčių kopijas.

Vienas iš universiteto darbuotojų paaiškino, kad į tyrimo grupę buvo įtrauktas „2016 m. pirmojo susitikimo, kuriame dalyvavo [tyrimo užsakovo] atstovai ir [universiteto] dekanas <...> bei galimi [universiteto] tyrėjai. Susitikime buvo aptarti <...> tyrimo tikslai ir detalės. Dekanui rekomendavus, sutikau dalyvauti tyrime. Tai buvo žodinis susitikimas. <...> mano darbo [universitete] patirtis neginčijamai patvirtina vyraujančią pasitikėjimo ir sąžiningumo atmosferą, todėl nemačiau priežasties reikalauti raštiško patvirtinimo. [Universiteto ir tyrimo užsakovo] bendradarbiavimo <...> sutartyje nėra reikalaujama raštiškai patvirtinto susitarimo skirti darbuotojus bendriems projektams.“ Minėtas universiteto darbuotojas nurodė, kad 2019 ir 2020 metais nesudarė „autorinių sutarčių su [tyrimo užsakovu] ir šiame tyrime [dalyvauja] be piniginio

atlygio <...> [nenorėdamas] sukelti papildomų problemų [universiteto] administracijai, tyrime dalyvauju be atlygio. Šis tyrimas yra labai aktualus ir įdomus, todėl mokslinis interesas man yra svarbesnis už finansinį.“

Kitas universiteto darbuotojas nurodė, kad susitarimo kopijos pateikti negali, nes „tai buvo žodinis pasiūlymas. Pirmuose susitikimuose dėl tyrimo, kuriuose aš dalyvavau, dalyvavo ir tuometinis Dekanas. Fakultete susiformavusi pasitikėjimo kolegoms kultūra ir todėl tai yra įprasta praktika.“ Minėtas universiteto darbuotojas autorinės sutarties kopiją pateikė. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad autorinė sutartis dėl tyrimo atlikimo yra sudaryta fizinio asmens ir tyrimo užsakovo, be universiteto priskyrimo nurodymo.

Trečias universiteto darbuotojas nurodė, kad „iniciatyvos suformuoti tyrimo grupę ėmėsi tuomečio <...> fakulteto dekanas <...>. Kokie vidaus dokumentai buvo parengti tuo metu aš netikrinau, nes [universitete] nėra įprasta kontroliuoti ir prižiūrėti administracijos veiksmus: mes, dėstytojai užsiimame dėstyti ir moksliniais tyrimais, o visą administracinę darbą už mus atlieka tam tikslui egzistuojanti administracija.“ Minėto universiteto darbuotojo pateikta autorinė sutartis dėl tyrimo atlikimo yra sudaryta fizinio asmens ir tyrimo užsakovo, be universiteto priskyrimo nurodymo.

Universitetas nurodė, kad „bendradarbiavimas atliekant <...> tyrimą buvo vykdomas remiantis <...> bendradarbiavimo sutartimi <...>.“ Universitetas paaiškino, kad „universitete nėra griežtai apibrėžtų procedūrų kaip formuojamos neformalios tyrimų grupės bendradarbiavimo sutarčių įgyvendinimui. Pavedimai mokslininkams yra pateikiami bendru sutarimu, konkretaus padalinio vadovui (fakulteto dekanui, prodekanui, instituto direktoriui) kreipiantis ir mokslininkui sutikus dalyvauti vienoje ar kitoje iniciatyvoje.“

Pažymėtina, kad Bendradarbiavimo sutartyje nustatytų universiteto įsipareigojimų laikymosi aplinkybės pagal kontrolieriaus kompetenciją nevertintinos, tačiau, atsižvelgiant į tai, kad Tarnybai nebuvo pateikta informacija nei apie Bendradarbiavimo sutarties 3.6 punkte nurodytus susitarimus, kurių pagrindu universiteto darbuotojai būtų skiriami atlikti tyrimą, nors ir universiteto darbuotojai nurodė, kad pagal „kreipimąsi bei remiantis [universiteto] ir [tyrimo užsakovo] bendradarbiavimo sutartimi, tyrimas ir buvo atliekamas, o jo rezultatai pristatomi visuomenei, nurodant tyrėjų sąsajas su [universitetu]“, nei informacija, patvirtinanti Bendradarbiavimo sutarties 3.6 punkte nurodytą darbuotojų skyrimą bendriems projektams ar kitoms veikloms įgyvendinti, darytina išvada, kad universiteto darbuotojai tyrimą atliko neatstovaudami universiteto pagal Bendradarbiavimo sutarties 3.6 punktą, t. y. kaip nepriklausomi tyrėjai. Kita vertus, kaip nurodė universitetas ir universiteto darbuotojai, universiteto darbuotojai bendriems projektams ar kitoms veikloms įgyvendinti skiriami pagal universitete susiklosčiusią praktiką, grindžiamą pasitikėjimo ir sąžiningumo kultūra, todėl universiteto darbuotojai, nelaikydami atlikto tyrimo asmenine kūryba Bendradarbiavimo sutarties pagrindu, prezentacijoje nurodė universiteto logotipą, universiteto fakulteto pavadinimą ir universiteto darbuotojų pedagogines pareigas.

Analizuojant, ar universiteto logotipas ir universiteto fakulteto pavadinimas bei universiteto darbuotojų pedagoginės pareigos prezentacijoje nurodytos pagrįstai, atkreiptinas dėmesys į tai, kad, kaip nurodė universitetas, universitete „nėra nustatyti specialūs reikalavimai užsakomųjų mokslinių tyrimų sutarčių vykdymui. Šios sutartys vykdomos bendra tvarka, atsižvelgiant į sutartyje sulygtas šalių sąlygas“, todėl įvertinti, ar universiteto logotipo ir universiteto fakulteto pavadinimo bei universiteto darbuotojų pedagoginių pareigų prezentacijoje

nurodymas neprieštarauja universiteto prieskyros naudojimo užsakomiesiems tyrimams tvarkai (procedūroms), nėra galimybės.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, skundo nagrinėjimas nutraukiamas.

Kontrolierius, išanalizavęs ir įvertinęs pateiktą informaciją ir ją patvirtinančius dokumentus bei teisinį reglamentavimą, ir vadovaudamasis Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo 17 straipsnio 11 dalies 11 punktu,

nusprendė:

skundo nagrinėjimą nutraukti.

Kontrolieriaus sprendimas gali būti skundžiamas Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka Vilniaus apygardos administraciniam teismui (Žygimantų g. 2, 01102, Vilnius) per vieną mėnesį nuo šio sprendimo įteikimo datos.

Akademinės etikos ir procedūrų kontrolierė

Loreta Tauginienė